

ATATÜRK VE TARİH

Hasan Cemil Çambel

Tarih ve dil inkılabları, hiç şüphesiz, Atatürk'ün milli kültür inkişafına attığı iki en derin temel, ve ancak onun gibi müstesna bir deha iradesine lâıyk iki muazzam teşebbüstür.

Atatürk'ten evvel de, tarih yazmak ve dil düzeltmek teşebbüsünde bulunmuş devlet reislerini tarih bize haber veriyor. Caesar bunların en eskisi ve büyüğüdür. Onun Gol harpleri hakkında yazdığı «Commentaires» leri, harp sanat ve tarihinin daima meşk ittihaz edilmeğe lâıyk ölmez âbideleri olarak, antikiteden yeni zamana yadigâr kalmış, en büyük hükümdarlar bunları kendi dillerine terceme ettirmiş, ve Napolyon, Korsika'da, gençliğinin bütün gecelerini bunların üzerinde geçirmiştir.

Yine bu cümleden olmak üzere, Gundolf'da, Türk müverrihleri tarafından tetkik ve tevsika muhtaç gördüğümüz şu satırları okuyoruz [1]: «Kanunî Sultan Süleymanın, batı ve yeni dünya hükümdarı, rakibi Şarlken'in Caesar hayranlığını öğrenerek «Commentaires» leri terceme ettirdiğini rivayet ederler. Şarlken'in saray takımı Sultanın hayatında «İmitatio Juliana» bulmak daiyesindedirler. Daha yakın ihtimal şudur: İstanbul fatihi İkinci Mehmedin gözlerine Avrupa ganimetlerinden Caesar'ın tarihi düşmüş olabilir. Sultan Süleyman «Commentaires» leri terceme ettirmekle kudretli ceddini taklit etmiş olsa gerektir.»

Caesar tarihten başka dil ile de meşgul olmuş, ve doğru lâtin dili hakkında «de analogia» isminde bir eser yazmıştır [2].

Cicero, 19 birincikânun 45 te Puteoli civarındaki villâsına Caesar'ın yaptığı bir ziyareti şu tasviriyile canlandırırken, onun dil işlerine alâkasını da kaydediyor [3]:

[1] Caesar. Von Friedrich Gundolf. Sayfa 144.

[2] Caesars Monarchie und das Principat des Pompeius. Von Edward Meyer S. 336.

[3] Caesars Monarchie und das Principat des Pompeius. * * S. 519/20.

«Askerî ve sivil maiyeti, azatlar ve esirlerle beraber, 2000 kişiye çıkıyordu. Caesar kendisi, önce, yiğeni Atia'nın kocası Phlippus'un nezdinde kaldı. Kimseyi yanına kabul etmedi, ve Balbus'la hesapları ve işleri bitirdi. Sonra, sahilde bir gezinti yaptı. Hamama girdi, Mamurra'ya ait bir meseleyi halletti, vücudünü yağlattı, dinlendi, ve bir gaseyan vasıtası kullanarak akşam yemeğine hazırlandı. Yemek hararetili bir konuşma ile hoş geçti.

«Fakat misafir, aman dönüşte bize bir daha uğra, denecek takım-dan değildi. Bir keresi kâfi. Konuşma esnasında mühim (siyasî) hiç birşeyden bahsolunmadı, *buna mukabil birçok filoloji meseleleri konuşuldu.* Bununla beraber, kendisi keyifli ve memnundu.»

Caesar gibi, Şarlman bizzat bir Alman dil nazariyesi telifine girişmiş [1], ve büyük Frederik «zamanımın tarihi», ve «yedi sene harbi tarihi» eserleriyle diğer hatıralarını «mémories de Fredric II.» adıyla bizzat fransızca yazdığı iki ciltte toplamıştır.

Bu birkaç misal dahi göstermeğe kifayet eder ki tarihte büyük işler yapan insanlar kendi tarihlerini yine kendileri yazmışlar, devirlerinin ve fiillerinin hem icracısı, hem de aynı zamanda müverrihi olmuşlardır.

Ancak bu hususta, Atatürk'ün, başta Caesar olmak üzere, bu büyük şahsiyetlerden ayrılan, onlara üstün olan, bunun için de onu eşsiz yapan bariz cephesi, onun, onlar gibi, yalnız kendi işlerinin ve zamanının tarihini yazmakla iktifa etmiyerek - ki «Nutuk» bu vazifeyi mükemmel görür ve Caesar'ın «commentaires» lerine muadildir -, bilâkis bütün tarih muvacehesinde, şimdiye kadar hiçbir devlet reisinde misline tesadüf edilmeyen umumî, merkezî bir vaziyet alması, büyük milletinin büyük tarihini bütün insanlık tarihinin ve bütün beşeriyet kültürünün geniş tesanütlü çerçevesi içinde, hür ve müstakil mütalâa etmesi, ve tarihte millî ideallerin yanında insanlık idealinin de yükseldiğini görmesidir.

Vakıa o, ilk önce, Türk milletini, kendi tarihini en eski zamandanberi, bir bütün olarak düşünmeğe, ve kendini cihan tarihinin mühim bir uzvu ve yapıcısı olarak hissetmeğe davet etti. Fakat aynı zamanda, yalnız Türk camiasına münhasır kalmıyan, bilâkis bütün milletler camiasını kucaklayan tarihî misyonunun üniversal şümüliyle, bütün dünyaya da, şimdiye kadar yürünmemiş yeni bir yol gösterdi.

O, beşer kültürünün «préhisteoire» dan zamanımıza kadar sürüp gelen, ve ilk müşterek menşeyini Orta Asya'dan alan on binlerce yıllık tarihî vahdetini, ve Türk ırkının bundaki yaratıcılık ve yayıcılık

[1] Propyläen Weltgeschichte. Cilt 3. S. 124.

rolünü tarihte ilk defa bu kadar canlı ve inanlı gözlerle gören, ve bunu, yeniden bir daha tahakkuk ettirilmesi lâzım hakikî bir ideal olarak Türk milletine ve bütün dünyaya işaret eden insandır.

Binlerce ve binlerce asırların dalgaları arasından akıp gelen tarihi vukuun türlü tezahürlerine, milletler arasında, devir, devir görülen türlü husumet ve mücadelelere rağmen, tarihte ilk defa o gördü ve inandı ki, bütün dünya milletleri bir kültür vahdeti teşkil eder, ve bütün insanlık kültür ittihadıyla kardeşdir.

O, beşer camiasını, eski ve yeni tarihin şeniyetinden çıkardığı bu yeni ideal etrafında birleşmeğe, ve dünya kültür Cümhuriyetini kurmağa davet etti.

O, bu cesur hareketi, bir müteheyyiç veya bir hayalperest gibi değil, bir şair, bir sanatkâr, veya şeniyet ve hayat yabancı bir utopist gibi de değil, bilâkis, yaşadığımız bu asırda ve gözlerimizin önünde, tarihi yapan ve tarihe büyük yolunu açan harp san'atkârı, devlet san'atkârı, ve sivilizatör büyük insan olarak yaptı, ve, kendi istihkaklarından, ve tarihin elinden çekip aldığı o rakipsiz otoritesiyle, tek başına, ve bir dev gibi, dünyanın önünde dikildi ve milletlere haykırdı: birleşiniz, çünkü birsiniz, ve aynı bir kültürün çocuklarısınız!

Bu milletler ittihadını, o, ne İskender gibi, fütihat emeliyle, ne Caesar gibi, emperyalist ruhla, ne hıristiyanlık veya islâmlık ittihadı arkasından koşmuş din politikacıları ihtirasıyla, ne de beşer tesanüdünü -bunu Nutukta da okuyoruz [1]- bütün hâkimiyetlerin tek bir hâkimiyet içinde izabe edilmesinde ve milletlerin fevkinde bir kuvvetin meydana çıkmasında arayan bir müverrih görüşüyle değil, bilâkis insanların şahsî hürriyetlerini ve milletlerin hususiyet ve istiklâllerini muhafaza etmeleri şartıyla, binlerce yıldanberi aynı kökten neşvünema bulan beşer kültürü içinde birleşmelerine inanan realist bir ideali olarak istedi.

O, bütün insanlığın yükselmesi için bu necip duygunun bütün insanlıkta şuur ve iman olmasını istemiştir.

Bu onun cihan tarihi telâksidir.

Milletler hayat ve istikbalini, o, bu asil görüşte topladı, ve bunu, asrımıza, merkezî fikir olarak verdi.

Onun büyüklüğünün en yüksek, en hâkim cephesi budur. Ve tarih bunu, yalnız Türklüğün değil, bütün insanlığın şeref ve haysiyetinin bir âbidesi olarak, nesillerden nesillere mukaddes bir emanet gibi devredektir.

[1] Nutuk, ilk tab'ı : sahife 508

Ruhu kendi milletinden başka bütün beşeriyet için dahi çarpan, ve bütün insanlığın sevgisini de içine alacak kadar engin olan bu büyük insan, elbette tarihi, yeniden yaptığı gibi, yeniden de yazacaktı.

Bu, Türk tarihini, ve Türk tarihine ayrılmaz bağlarla bağlı olan cihan tarihini, bu yeni ruhla şekillendiren bir eser olacak, ve, engin, derin temellerini, zamanların ve mekânların sonsuzluğuna atan bir ilim âbidesi gibi, Türk milletinin ve dünya milletlerinin gözleri önünde yükselecekti.

Bu bir dev işi idi, ve bunu ancak o yapabiliirdi.

Çünkü buna, karanlıkları aydınlık yapacak bir güneş göz, hakikatleri anlayacak ve hissedecek, kâinatın ve insan hayatının sırlarını izah edebilecek derin nefesli bir ruh, korkunç ve massif dağ kütleleri halinde, asırların yığıldığı dinî, siyasi, ilmî eski ve yeni prejüjeleri, eski ve yeni doğmaları parçalayıp yıkacak bir tabiat enerjisi, büyük icra plânları kurmağa kadir büyük üslûpta bir mimar, bütün devlet ve millet vasıtalarını bu ilim hareketinin hizmetine sokacak büyük bir devlet reisi, ve aşınmak bilmez bir sabır ve sebat graniti lâzımdı.

Böylece, tarihin büyük yaratıcısı, tarihî mukadderatla, şimdi, tarih yazmanın büyük ustası oldu. Ve muazzam plânını tatbik ettirmek için, 1930 da, Ankarada, eski ananelerin yıkıldığı ve yeni ananelerin dövuıldığı bu inkılâp merkezinde, Türk Tarih Kurumunu tesis etti. Ve ona, iş kanunu olarak, şu düsturu verdi :

«Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa, değişmeyen hakikat, insanlığı şaşirtacak bir mahiyet alır.»